

KANSAINVÄLINEN YHTEISÖ TOISTAA HISTORIAA AFGANISTANISSA

KIRSI HENRIKSSON

on Kriisinhallintakeskus CMC
Finlandin tutkimus- ja kehittä-
misjohtaja

■ Kansainvälisten interventioiden aakkoset alkavat edelleen A:lla eli Afganistanilla. Viimeisin, vuonna 2001 alkanut ulkopuolinen interventio ei ole tuottanut pysyvää rauhaa ja Afganistanin turvallisuustilanne on huonontunut erityisesti viime vuosien aikana. Länsimaissa Afganistanin turvallisuustilanteen huononemista on mitattu lähinnä kunkin maan sotilaallisen osallistumisen kasvulla. Suomi on ollut tiiviisti mukana eteläisen Aasian suuressa pelissä Nato-johtoisen ISAF-operaation (*International Security Assistance Force*) perustamisesta lähtien 2002 ja suomalaisten rauhanturvaajien määrää ollaan lisäämässä 121:stä 195:een.

Lähinnä Yhdysvaltain ja muiden länsimaiden lähettämistä sotilaista koostuvan ISAF:in lisäksi maassa vaikuttaa useita muita kansainvälisiä toimijoita. Suomella on maassa perinteisten rauhanturvaajien rinnalla myös siviilikriisinhallinnan asiantuntijoita Euroopan unionin poliisioperaatioissa. Heidän määräänsä ollaan myös lisäämässä nykyisestä 21 asiantuntijasta vähintään 30:een. Suomalaiset työskentelevät myös erilaisten kehitysyhteistyöhankkeiden ja kansalaisjärjestöjen palveluksessa. Kuten Peter Marsden teoksessaan *Afghanistan*:

Aid, Armies & Empires (2009) toteaa, humanitaarisen avun ja ulkopuolisten sotilaallisten joukkojen rinnakkainen läsnäolo on kuulunut Afganistanin arkeen jo 1800-luvulta lähtien. Ensisijaisena ongelmana on kuitenkin se, että humanitaarinen apu ei ole koskaan pyyteetöntä ja se on aina linkittynyt auttajien ideologisiin ja poliittisiin intresseihin.

Afganistanin historian saatossa ulkopuolinen interventio on toistanut hämmästyttävästi samaa kaavaa. Imperiumien hautausmaaksi nimetyssä Afganistanissa siipeensä ovat saaneet useat ulkopuoliset toimijat. Britit yrittivät valloittaa maan vuosina 1839–42 sekä 1878–80. Molemmilla kerroilla yritykset päättyivät tappioihin ja suoranaiseen teurastukseen. Kylmän sodan viimeisimpiä kuumia sotia käytiin Afganistanissa Neuvostoliiton miehityksen aikana 1979–89, eikä Neuvostoliitto kyennyt tukemaan islamilaisen kommunismin kokeilua maassa ilman valtaväestöön kohdistuvaa sortoa. Kaksoistornien kaatuminen syyskuussa 2001 suuntasi kansainvälisen yhteisön katseen jälleen Afganistaniin, joka oli neuvostojoukkojen poistumisen ja neuvostomiehitystä vastustaneiden *mujabidien* keskinäisen valtataistelun jälkeen jätetty yksin kohtaamaan Taliban-hallinnon valtakauden 1996–2001.

Huolimatta YK:n turvallisuusneuvoston oikeuttamasta interventiosta, kansainvälinen yhteisö ei ole onnistunut tukemaan afganistanilaisten inhimillistä turvallisuutta. Sissipäälliköt jatkavat omaa valtataisteluaan provinsseissaan. Hajanaiset Taliban-ryhmät pitävät yllä turvattomuutta etenkin eteläisissä maakunnissa ja toimivat Pakistanista käsin, mikä on liittänyt Afganistanin tilanteen

osaksi Pakistanin sisäpoliittista kriisiä. Presidentti Karzain keskushallinto Kabulissa on puun ja kuoren välissä yrittäessään vahvistaa oikeusvaltiota ja kitkeä korruptiota kansainvälisen yhteisön vaatimusten mukaisesti, mutta samalla pyrkien vahvistamaan asemaansa omien kansalaistensa silmissä.

Siviiliuhrien määrä jatkaa kasvuaan heittäen keskustelua intervention oikeutuksesta. Pommi-iskuissa kuolleiden kansainvälisten rauhanturvaajien määrä vahvistaa keskustelua niin voimankäyttöoikeuksien lisäämisestä kuin vetäytymisestä. Imperiumien hautausmaa on loppujen lopuksi hyvin subjektiivinen valloittajan ja miehittäjän näkemys omasta kohtalostaan maassa nimeltä Afganistan. Vaikka tahattomia seurauksia (*unintended consequences*) syntyy aina ulkopuolisen intervention myötä, se ei tarkoita ettei interventioista voisi oppia. Näköpiirissä ei ole kuitenkaan suurta murrosta: Afganistan jatkaa olemassaoloaan kansainvälisen yhteisön määrittelemänä tilana.

Toisaalta jatkuva ulkopuolinen puuttuminen maan asioihin on vahvistanut afganistanilaisen valtion olemusta. Afganistanin ongelmana on kuitenkin ollut se, että vaikka maa "itsenäistyi" brittiläisestä vaikutuspiiristä vuonna 1919, yhtenäisen kansallistalvion synnyttämiselle ei ole ollut aikaa. Modernin Afganistanin perustaneen Abdur Rahman Khanin aikakaudesta (1880–1901) lähtien maan yhdistävänä voimana toiminut monarkia kaatui vuoden 1973 vallankaappauksessa. Vallankaappauksista seuranneesta neuvostomiehityksestä lähtien Afganistanin valtio on kamppailut romahtamisen sekä tekohengityksen välimaastossa.

Hidas romahtaminen on synnyttänyt erilaisia afganistanilaisia tiloja, joiden rinnakkaisuus on vaikeuttanut yhtenäisen Afganistanin syntymistä. On otettava huomioon kaksi merkittävää asiaa: afganistanilainen diaspora sekä etninen jakautuminen. Etenkin eliitti ja keskiluokka ovat paenneet, ja usea maahan palannut afgaani pitää per-

heensä edelleen diasporassa heikon turvallisuustilanteen vuoksi. Diasporassa elävät afganistanilaiset sekä maahansa palanneet ovat kuitenkin haaste Afganistanille sisäisesti; heidät koetaan ulkopuolisten arvojen, ajattelun ja murroksen airuina, jotka haastavat perinteisen Afganistanin.

Islamista ja sen tulkinnasta on muodostunut sisäänpäin kääntyneen käpertymisen keskeisin voimnlähde ja käpertymistä on luonnollisesti vahvistanut lukuisat ulkopuoliset interventiot vuosikymmenien kuluessa. Toinen yhtenäisen Afganistanin haasteista on useiden etnisten ryhmittymien rinnakkaiselo. Vaikka keskushallinnon palveluksessa olevat afgaaniviranomaiset korostavat yhtenäisen Afganistanin visiota, jokainen virkamies on osa omaa etnistä ja uskonnollista ryhmäänsä, mikä ei helpota sitoutumista keskushallintoon.

Kabulin vanhassa kaupungissa, kaduilla ja basaareissa Afganistan elää omaa arkeaan, irti kansainvälisestä Afganistanista. Työteliäät ihmiset raataavat aamusta iltaan ja lapset tonkivat roskakasoista jotain hyödynnettävää. Ulkomaalaiseen suhtaudutaan epäilevän hämmentyneesti ja myös turhautuneesti. Mikä on kansainvälisen yhteisön poistumisstrategia vuonna 2010? Briteillä ratkaisuna oli nöyrytyminen viimeiseen mieheen johtaneiden tappioiden edessä. Neuvostoliiton miehitys päättyi luonnollisesti miehittäjävaltion romahtamiseen. Nykyintervention päätymiselle löytyy ehkä poistumisstrategia kunkin osallistujamaan sisäpolitiikasta: Afganistan on aiheuttanut hallituksen kaatumisen Hollannissa, ja Saksassa hallitus on joutunut vastaamaan syytöksiin saksalaisten ISAF-joukkojen aiheuttamista siviiliuhreista. Fyysistä vetäytymistä tärkeämpää on asenteiden muutos. Kansainvälisen yhteisön tulisi epäitsekäästi kysyä, mitä afganistanilaiset itse toivovat oman turvallisuutensa parantamiseksi. Silloin apu ja autettava saattaisivat kohdata toisensa. ■